

УДК 351.083

DOI 10.32782/cuj-2025-1-1

Булгакова Олена Валеріївна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління

Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-0893-3732

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

Актуальність роботи обумовлена тим, що питання розуміння сутності, структури, значення і взагалі концепту явища доброчесності набуло актуальності в контексті протидії корупції як досить не зрозумілий інструмент, покликаний знизити прояви корупції в сфері публічних взаємовідносин та покращити ситуацію в секторі державного управління в цілому. Україна знаходиться в процесі запровадження доброчесності в сферу публічного управління, оскільки це демонструє готовність країни до інтеграційних та глобалізаційних процесів. Особливо актуальним є процес інтеграції до безпекових міжнародних організацій і спільнот. Саме у сфері безпеки доброчесність є показником, який демонструє публічну політику країни в протидії будь-яким загрозам та готовність активно протидіяти їм.

Метою роботи є визначення сутності, структури та можливості унормування доброчесності як комплексного інструменту забезпечення ефективності у сфері публічного управління.

Стаття містить аналіз уявлення українців про культуру доброчесності за даними опитування, проведеного у вересні 2024 року. Запропоновано модель розуміння організаційної доброчесності відповідно до вимог, викладених в Парламентському довіднику (DCAF: 2015).

У роботі визначено, що в сучасній практиці українського публічного управління найбільш широко врегульовані вимоги до доброчесності особи, яка обіймає посаду в сфері публічної діяльності. У сфері освіти і науки, правоохоронної діяльності, судочинства та державної служби доброчесність регламентується щодо виконання посадових обов'язків та закріплюється у кодексах честі або етичних кодексах. Проте такий підхід має низку недоліків, зокрема через те, що не охоплює регламентацію вимог до доброчесності діяльності організації та не висвітлює необхідність формування загальносуспільної культури доброчесності. Запропоновано більш широко використовувати процесний підхід та ризик-орієнтований підхід у досягненні організаційної доброчесності в публічному врядуванні.

Ключові слова: доброчесність, публічне врядування, публічна служба, посадова особа, забезпечення доброчесності, ефективність управління, запобігання корупції.

Bulhakova O. V. Integrity as a tool for ensuring the efficiency of public government

The relevance of the work is due to the fact that the issue of understanding the essence, structure, meaning and the concept of integrity in general has become relevant in the context of combating corruption as a rather misunderstood tool designed to reduce corruption in the field of public relations and improve the situation in the public administration sector as a whole. Ukraine is in the process of introducing integrity into public administration, as it demonstrates the country's readiness for integration and globalisation processes. The process of integration into international security organisations and communities is particularly relevant. It is in the security sector that integrity is an indicator that demonstrates the country's public policy in countering any security threats and readiness to actively counter them.

The purpose of the study is to determine the essence, structure and possibilities of regulating integrity as a comprehensive tool for ensuring efficiency in public administration.

The article analyses Ukrainians' perceptions of the culture of integrity based on a survey conducted in September 2024. A model for understanding organisational integrity is proposed in accordance with the requirements set out in the Parliamentary Handbook (DCAF: 2015).

The article determines that in the current practice of Ukrainian public administration, the requirements for integrity of a person holding a position in the field of public activity are most widely regulated. In the sphere

of education and science, law enforcement, judiciary and civil service, integrity is regulated in relation to the performance of official duties and is enshrined in codes of honour or codes of ethics. However, this approach has a number of shortcomings, in particular, because it does not cover the regulation of requirements for the integrity of the organisation's activities and does not highlight the need to form a public culture of integrity. It is proposed to use the process approach and risk-oriented approach more widely in achieving organisational integrity in public administration.

Key words: *integrity, public governance, public service, official, ensuring integrity, management efficiency, prevention of corruption.*

Вступ. Дискусія, яка точиться навколо доброчесності, змушує звернути увагу на таку доволі нову для українського публічного управління категорію. Частіше про доброчесність йде мова в контексті запобігання та протидії корупції в сфері публічного управління. У розумінні публічного службовця доброчесність виникає як вимога або критерій до особи самого публічного службовця, його поведінки під час виконання посадових обов'язків та способу життя. Проте поняття «доброчесність» відносно сфери публічного управління залишається не визначеним.

Саме питання щодо розуміння сутності, структури, значення і взагалі концепту явища доброчесності набуло актуальності в контексті протидії корупції як досить не зрозумілий інструмент, покликаний знизити прояви корупції в сфері публічних взаємовідносин та покращити ситуацію в секторі державного управління в цілому.

Україна знаходиться в процесі запровадження доброчесності в сферу публічного управління, оскільки це демонструє готовність країни до інтеграційних і глобалізаційних процесів. Особливо актуальним є процес інтеграції до безпекових міжнародних організацій і спільнот. Саме у сфері безпеки доброчесність є показником, який демонструє публічну політику країни в протидії будь-яким загрозам та готовність активно протидіяти їм.

Важливим кроком є приєднання в 2024 році України до ініціативи «Індикатори публічної доброчесності» (ІДП) Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та надання країною даних щодо якості державних стратегій у сфері доброчесності і боротьби з корупцією, підзвітності формування державної політики та ефективності внутрішнього контролю й управління

ризиками [1]. Згідно з даними офіційного сайту ОЕСР, Індикатори публічної доброчесності – це перший набір узгоджених на міжнародному рівні даних, покликаний сприяти поширенню найкращих практик розбудови систем доброчесності шляхом порівняння показників країн та обміну найкращими практиками. Ініціатива «Індикатори публічної доброчесності» (ІДП) була створена Робочою групою від ОЕСР з питань доброчесності та боротьби з корупцією з метою створення можливості для країн-членів переходу від індикаторів, заснованих на суб'єктивних оцінках, до об'єктивних даних [1]. Така міжнародна ініціатива яскраво демонструє потребу в розумінні доброчесності як інструменту забезпечення ефективності сучасної системи публічного врядування в Україні.

Метою статті є визначення сутності, структури та можливості унормування доброчесності як комплексного інструменту забезпечення ефективності в сфері публічного управління.

Матеріали та методи. У процесі дослідження було використано комплекс методів, що забезпечують всебічний аналіз проблематики та обґрунтованість отриманих результатів. Дослідження базується на аналізі нормативно-правових актів, офіційних статистичних даних та даних соціологічних опитувань, аналітичних звітів державних і міжнародних організацій, наукової літератури та практичних кейсів у сфері публічного управління.

Результати. Дослідження сутності доброчесності набуло актуальності в період суттєвих змін в українському суспільстві після перемоги Революції Гідності, яка висвітлювала проблеми існуючої системи публічного управління. Саме існуюча на той час система державного управління призвела до глибо-

кого соціального конфлікту між інституціями громадянського суспільства й автократичною системою державного управління, яка успішно інтегрувала в свою діяльність принципи корумпованих процесів розподілу суспільних ресурсів. Тому для демократичного українського суспільства розуміння доброчесності, особливо в сфері публічного врядування, є гострою потребою та інструментом у досягненні сталого розвитку країни та національної безпеки.

Найбільше праць присвячено саме дослідженню сутності академічної доброчесності, серед авторів яких – А.Є. Артюхов, Н.Г. Батечко, І.М. Варава, Т.В. Гребенюк, Т.В. Фініков, О.В. Чумак та інші. Питання доброчесності в сфері державної служби досліджували в своїх працях такі науковці, як І.М. Бевзюк, В.С. Бігун, С.В. Глущенко, Н.М. Корчак, О.І. Сердюк, О.О. Томкіна, В.І. Федорович та інші дослідники.

У статті В.С. Бігун проведено глибоке дослідження доброчесності як юридичного терміну та викладено сенси цього терміну відносно сфери діяльності, а саме в судочинстві (статус суддів), наука і освіта, державні органи, державна служба, які закріплено в різних юридичних документах [2]. Здебільшого доброчесність розглядається як вимога до діяльності посадової особи в сфері судочинства, освіти і науки, державної служби або як вимога та процедура під час проведення конкурсу на посаду. Доброчесність як вимога до діяльності організації або установи в сфері публічного управління розглядається в контексті запобігання корупції як інструмент попередження фінансових зловживань в процесах розпорядження публічними фінансами. У цьому аспекті доброчесність пов'язана з прозорістю закупівельної діяльності організації публічного управління [2].

У сфері науки і освіти доброчесність розглядається саме як категорія «академічна доброчесність» [2]. Найбільш широко в публічному просторі використано підхід до унормування академічної доброчесності, а саме ст. 42 Закону України «Про освіту» дає визначення в такому формулюванні: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних

принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3]. Сутність академічної доброчесності розкривається через 8 видів порушень: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман (формами якого є зазначені попередньо види порушень), хабарництво та необ'єктивне оцінювання; види академічної відповідальності для академічних працівників і здобувачів освіти [2].

Відносно посадових або службових осіб доброчесність унормована ст. 4 Закону України «Про державну службу» як принцип діяльності державного службовця в такому формулюванні: «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень» [4].

Н.Г. Сорокіна та Т.М. Тарасенко розглядають питання сутності доброчесності та шляхи її забезпечення в сфері професійної діяльності публічних службовців [5]. Вони дотримуються думки, що запровадження стандартів доброчесності на публічній службі може стати дієвим інструментом в підвищенні престижу публічної служби. Можна погодитись з ними, що етичні кодекси можуть бути рамковими нормативними документами, які містять вимоги до поведінки посадової особи. Проте, ці автори не висвітлюють питання доброчесного організаційного середовища, в якому створюється доцільність функціонування таких етичних кодексів як моделей належної поведінки особи під час виконання посадових обов'язків, і які можуть запобігати протиправній поведінці.

Тож, маємо ситуацію, на вершині якої є доброчесність як явище, до якого прагне суспільство в контексті протидії корупції, і яка є принципом діяльності державного службовця щодо захисту публічних інтересів. Крім того, від державного службовця нормою закону вимагають відмовлятися від превалювання приватного інтересу під час здійснення нада-

них йому повноважень. У цьому формулюванні визначено період дії цієї норми – «під час здійснення наданих повноважень» та предмет відмови – «превалювання приватного інтересу» [6]. У такій конструкції доброчесність дійсно виглядає як інструмент запобігання та протидії корупції в сфері державної служби, який покликаний врегульовувати конфлікт інтересів під час здійснення службових повноважень і здебільшого має спрямування саме на особисту поведінку посадової особи без врахування характеристик організаційного середовища його діяльності.

Якщо сприймати доброчесність як характеристику притаманну виключно особі на публічній службі в процесі виконання обов'язків, то впливає, що весь тягар відповідальності за досягнення доброчесності покладено виключно на окрему посадову особу. На нашу думку, такий підхід є мало-ефективним, оскільки в спробах уникнути тягара особистої відповідальності створюється значна кількість заборон або обмежень у професійній діяльності, і це критично звужує широкі можливості в своєчасному та гнучкому процесі ухвалення необхідних якісних рішень. Як результат, відбувається нагромадження надмірних обмежень, заборон на всіх рівнях системи управління, що призводить

до сповільнення темпів не тільки ухвалення рішень, а й їх реалізації в життя громади.

Дослідження уявлення українців про культуру доброчесності проводилось 20–23 червня 2024 року. До опитування долучили аудиторію віком від 18 років з різних регіонів країни. Результати дослідження демонструють громадське бачення щодо оцінки різних факторів, які формують сутнісне розуміння доброчесності в публічному управлінні [7].

Наведені дані дають можливість наочно побачити співвідношення вимог громадян до особистих якостей діячів у сфері публічного управління. Здебільшого громадяни вважають, що публічному діячу повинні бути властиві порядність (60), досвід і компетентність (51), розум і освіченість (46), непідкупність (37), патріотизм (36), простота і близькість до людей (30) [7]. Можна побачити, що означені характеристики стосуються, по-перше, моральних якостей публічного службовця (непідкупність, патріотизм), по-друге, професіоналізму через розум, освіченість і компетентність, по-третє, включеність у суспільні процеси, розуміння потреб і запитів громадян в цілому.

Звертаючись до Закону України «Про державну службу», яким у ст. 4 нормативно закрі-

Рис. 1. Характеристики та особисті риси, якими повинен володіти державний діяч і політик, за результатами дослідження 2024 року (складено за даними джерела [7])

плено перелік і сутнісний зміст принципів державної служби, державою означені такі принципи: верховенство права, законність, професіоналізм, патріотизм, доброчесність, ефективність, рівний доступ до державної служби, політична неупередженість, прозорість, стабільність. На рис. 2 наведені результати оцінки принципів, якими в діяльності мають керуватись державні службовці на думку опитаних українців у вересні 2024 року.

Наведені на рис. 2 дані свідчать, що найважливішими принципами в державній службі, на думку громадян, є чесність, відповідальність, професіоналізм та прозорість роботи. При цьому першу позицію посідає саме принцип чесності серед інших принципів діяльності державних службовців. Постає питання: чи достатньо тільки чесності окремого державного службовця в забезпеченні ефективності публічного врядування або потрібно спиратись на комплексні інструменти, здатні забезпечувати системну ефективність. Тому увагу привертає доброчесність як комплексний індикатор ефективності системи публічного врядування.

Проте в сучасному суспільстві до поняття «доброчесність» існують не так багато підходів, більшість з яких пояснює його зміст як особистої риси публічного службовця або іншої особи, яка діє в публічному просторі. Виходить так, що доброчесність сприймається

як певна здатність особи діяти в будь-яких обставинах і процесах виключно в рамках жорсткої моралі, при цьому відповідальність за порушення як моральних, так і законодавчих норм цілком покладається тільки на саму цю особу.

Привертає увагу сутнісне розуміння доброчесності, яке викладено в «Парламентському Довіднику: виховання доброчесності та зменшення корупції в оборонному секторі» (DCAF: 2015) [8]. Цим документом доброчесність визначена як комплексна характеристика, яка регламентує сутнісні вимоги відносно людини, процесу та організації в цілому (рис. 3). Також документом визначено спосіб оцінки рівня досягнення доброчесності в системі організованої діяльності людей, а саме «доброчесність зазвичай встановлюється шляхом перевірок та опитувань» [8]. У Парламентському довіднику доброчесність визначена імперативно та за змістовим наповнення сформульована безособово як «виконувати свої обов'язки чесно і професійно».

Виконання посадових обов'язків здійснюється особою в структурі забезпечення певного організаційного процесу, тому і відносно процесу також регламентовано визначення доброчесності в Парламентському довіднику в такому формулюванні: «Процес є доброчесним, якщо він здійснюється так,

Рис. 2. Принципи, якими в своїй діяльності мають керуватись державні службовці в Україні: результати опитування 2024 року (складено за даними джерела [7])

Рис. 3. Модель забезпечення доброчесності у системі управління організацією (складено автором за джерелом [8])

як це потрібно і вписується в більшу систему, частиною якої він є» [8]. Важливим є те, що критерієм доброчесного процесу в організації є доцільність його існування в загальній структурі всієї організації, що дає розуміння доцільності витрачених ресурсів та його місце в досягненні загального результату діяльності організації. Також ця вимога висвітлює значення операційно-процесного підходу в плануванні організаційної системи та аналізі загальної діяльності організації, в тому числі й у сфері публічного управління.

Вищий рівень забезпечення досягнення доброчесності є саме доброчесність організації. Парламентський довідник пропонує розуміти означену характеристику в такому викладі: «організація є доброчесною, якщо її діяльність здійснюється професійно та з відповідною звітністю, без перерозподілу ресурсів на нечесні, особисті цілі» [8].

Сучасні підходи до розуміння діяльності організації, викладені в стандартах серії ISO 9000:2015 «Системи управління якістю», встановлюють вимоги до системи управління, здатної забезпечувати загальну дієвість і забезпечувати міцну основу для ініціатив щодо сталого розвитку. Цей міжнародний

документ використовує процесний підхід, елементами якого є цикл PDCA (plan-do-check-act) і ризик-орієнтоване мислення [9]. Процесний підхід дає змогу організації планувати свої процеси та їх взаємодії, а цикл PDCA дає змогу забезпечувати впевненість у тому, що процеси адекватно забезпечені ресурсами та керовані [9].

Сучасне суспільство прагне досягнути сталого розвитку для забезпечення високого рівня якості життя людей та національної безпеки на всіх рівнях. Організації, які функціонують в сфері публічного управління, концентрують свої зусилля саме на прагненні покращувати життя людей через раціональну організацію процесів суспільного життя для забезпечення можливості реалізації прав людей.

З огляду на вищезазначене, доцільно розглядати підхід до доброчесності як до характеристики не окремої людини, а діяльності суспільства в цілому. Така модель описана в Рекомендаціях Ради громадської доброчесності при Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСП) і підкреслює важливість доброчесності як життєво важливої для державного управління, захисту громадських інтересів і зміцнення таких фундамен-

тальних цінностей, як відданість плюралістичній демократії, заснованій на верховенстві права та повазі до прав людини, і те, що саме доброчесність є наріжним каменем загальної системи належного врядування, і що оновлене керівництво щодо публічної доброчесності має відповідно сприяти узгодженості з іншими ключовими структурними елементами державного врядування [10].

У цьому контексті важливо, що цими Рекомендаціями визначено розуміння суспільної доброчесності – «означає послідовне узгодження та дотримання спільних етичних цінностей, принципів і норм для підтримки та визначення пріоритету суспільних інтересів над приватними інтересами в державному секторі» [10]. Значущість такого підходу до розуміння доброчесності – в створенні комплексної загальносуспільної системи взаємодії щодо захисту суспільного інтересу через дотримання спільних етичних цінностей. У цій моделі створення доброчесного середовища суспільної діяльності та взаємодії державного сектору та громадськості у всьому різноманітті процесів життя стає зрозумілим значення доброчесності і посадової особи, і приватної особи, і організацій.

Тож цінність та значущість доброчесності саме в сфері публічного управління набуває актуальності для всіх акторів публічного життя в якості комплексного індикатора ефективного функціонування системи управління в демократичному суспільстві з реалізації принципів належного врядування. Також доброчесність пов'язана з оцінкою процесів складних систем управління як окремого органу публічного врядування, так і всієї системи влади. Доброчесність повинна бути набути характеру цілісного суспільного інструменту, який функціонує на рівні загальносуспільної норми, яка реалізується кожною організацією через створення умов для посадових осіб поводитись доброчесно в

доброчесно побудованих процесах доброчесної ефективної організації в сфері публічного управління.

Висновки. Доброчесність є комплексним і широким поняттям, важливість якого актуалізують міжнародні організації через запровадження ініціатив, таких як «Індикатори публічної доброчесності» та рейтингів доброчесності країн. Здебільшого доброчесність міжнародними спільнотами регламентується як показник дієвості та ефективності системи запобігання та протидії корупції країни в цілому, що дозволяє робити висновки і про ефективність публічного врядування.

У сучасній практиці українського публічного управління найбільш широко врегульовані вимоги до доброчесності особи, яка обіймає посаду в сфері публічної діяльності. У сфері освіти і науки, правоохоронної діяльності, судочинства та державної служби доброчесність регламентується щодо виконання посадових обов'язків та закріплюється у кодексах честі або етичних кодексах. Проте такий підхід має низку недоліків, зокрема через те, що не охоплює регламентацію вимог до доброчесності діяльності організації та не висвітлює необхідність формування загальносуспільної культури доброчесності.

Закріплення норм комплексного поняття доброчесності відносно специфіки окремих акторів сфери публічного управління в нормативних документах доцільно здійснювати не тільки з позиції вимог до діяльності або особистих характеристик окремого публічного службовця. Потрібно використовувати комплексний підхід до запровадження доброчесності з позиції розуміння інституціонального доброчесного середовища організації, створеного всією сукупністю окремих елементів діяльності організації або управлінської системи в визначеному секторі державного управління, що сприятиме підвищенню ефективності публічного врядування.

Література

1. Оприлюднено Індикатори публічної доброчесності ОЕСР для України: офіційний сайт НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/zapobigannya-ta-vyyavlennya-koruptsiyi/oprylyudneno-indykatory-publichnoi-dobrochesnosti-oesr-dlya-ukrainy/>

2. Бігун В.С. Добročесність як юридичний термін і сенс. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 25–29.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
5. Сорокіна Н.Г., Тарасенко Т.М. Актуалізація принципу добročесності на публічній службі в умовах сучасних викликів і загроз. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 2 (37). С. 71–77. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/2/9.pdf> DOI <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-2.9>
6. Волошина Я.Л. Добročесність у професійній діяльності юриста. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 16–21. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.2>
7. Уявлення українців про культуру добročесності: дослідження соціологічної групи «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_integrity_092024.pdf
8. Парламентський Довідник: виховання добročесності та зменшення корупції в оборонному секторі (DCAF: 2015). URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/BI_Memo_UKR.pdf
9. ISO 9001:2015: системи управління якістю, вимоги: стандарт. URL: <https://www.iso.org/standards/popular/iso-9000-family>
10. Recommendation of the Council on Public Integrity. OECD.org. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435>
11. Офіс розбудови добročесності. НАЗК. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/#>
12. Хомиш І. Добročесність як складова діяльності публічних посадових осіб у контексті боротьби з корупцією. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4 (32). С. 62–67.

References

1. Opryliudneno Indykatory publichnoi dobrochesnosti OESR dlia Ukrainy: ofitsiyni sait NAZK [OECD Public Integrity Indicators for Ukraine published: official website of the NACP]. Retrieved from: <https://nazk.gov.ua/uk/zapobigannya-ta-vyyavlennya-korupsiyi/oprylyudneno-indykatory-publichnoi-dobrochesnosti-oesr-dlya-ukrainy/> [in Ukrainian].
2. Bihun, V.S. (2019). Dobročesnist yak yurydychnyi termin i sens [Integrity as a legal term and meaning]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 1. P. 25–29. [in Ukrainian].
3. Pro osvitu [About education]: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII (2017). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
4. Pro derzhavnu sluzhbu [About civil service]: Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 r. № 889-VIII. (2015). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].
5. Sorokina, N.H., & Tarasenko, T.M. (2023). Aktualizatsiia pryntsyphu dobrochesnosti na publichnii sluzhbi v umovakh suchasnykh vyklykiv i zahroz [Actualization of the principle of integrity in public service in the face of modern challenges and threats]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*. № 2 (37). P. 71–77. Retrieved from: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/2/9.pdf> DOI <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-2.9> [in Ukrainian].
6. Voloshyna, Ya.L. (2022). Dobročesnist u profesiinii diialnosti yurysta [Integrity in the professional activities of a lawyer]. *Elektronne naukove vydannia «Analitichno-porivnialne pravoznavstvo»*. P. 16–21. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.2> [in Ukrainian].
7. Uiavlennia ukraintsiv pro kulturu dobrochesnosti: doslidzhennia sotsiolohichnoi hrupy «Reitynh» (2024). [Ukrainians' perceptions of the culture of integrity: a study by the sociological group "Rating"]. Retrieved from: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_integrity_092024.pdf [in Ukrainian].
8. Parlamentskyi Dovidnyk: vykhovannia dobrochesnosti ta zmenshennia koruptsii v oboronnomu sektori [Parliamentary Handbook: Building Integrity and Reducing Corruption in the Defense Sector] (DCAF: 2015). Retrieved from: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/BI_Memo_UKR.pdf [in Ukrainian].
9. ISO 9001:2015: systemy upravlinnia yakistiu, vymohy: standart [ISO 9001:2015: quality management systems, requirements: standard]. Retrieved from: <https://www.iso.org/standards/popular/iso-9000-family> [in Ukrainian].

10. Recommendation of the Council on Public Integrity. OECD.org. Retrieved from: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435> [in English].
11. Ofis rozbudovy dobrochesnosti. NAZK. [Office of Integrity Building. NACP]. Retrieved from: <https://prosvita.nazk.gov.ua/#> [in Ukrainian].
12. Khomysh, I. (2021). Dobrochesnist yak skladova diialnosti publichnykh posadovykh osib u konteksti borotby z koruptsiieiu [Integrity as a component of the activities of public officials in the context of the fight against corruption]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Seriia: «Iurydychni nauky». № 4 (32). P. 62–67. [in Ukrainian].